

τροχίαση τῆς ζωῆς. Σημαντικὴ εἶναι ἡ παρατήρηση, μὲ τὴν ὁποία ἐναντιώνεται στοὺς ἀρνητὲς τῆς τεχνικῆς, ὁπαδοὺς τῆς εἰδυλλιακῆς ζωῆς: *Ἡ παρουσία γενικὰ τῆς τεχνικῆς εἶναι ὅπωςδὴποτε ἀνέκλειπτη ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ εἶναι κατ' ἐξοχὴν συντελεστής τῆς «ἀνθρωπινότητος» ἀκριβῶς τοῦ ἀνθρώπου* (175). Καὶ γιὰ τὴν τεχνικὴ καὶ γιὰ τὴ μηχανή, πού ἀντιδιαστέλλει ἀπὸ τὸ ἐργαλεῖο, ὁ συγγραφέας προτείνει ἀμφίπλευρη θεώρηση. Ἡ ὀρθὴ χρῆση τῆς μηχανῆς συναρτᾶται μὲ τὸ κοινωνικὸ καθεστῶς, τὴν ἠθικὴ στάση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Ὁ συγγρ. ἐπιμένει στὸ ἀνθρώπινο ἦθος τοῦ ἐργαλείου, ἐπισημαίνει τοὺς κινδύνους ραθυμίας ἀπὸ τὸν αὐτοματισμὸ καὶ τονίζει παντοῦ τὴν ἀδήριτη ἀνάγκη ἀκέραιης πολιτικῆς ἐξουσίας, στὸν τομέα τῶν μαζικῶν μέσων ἐπικοινωνίας. Ἐδῶ ἀναθυμᾶται τὸν Πλάτωνα καὶ τὴν ιδέα του γιὰ ὑπεύθυνη πανεποπτεία τῶν πνευματικῶν ἔργων, πού μοιραῖα εἶναι καὶ τροφὲς καθημερινᾶ τῆς ψυχικῆς ἰδιοσυγκρασίας τῶν πολιτῶν (182).

Στὴν Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας ἀνήκουν τὰ δυὸ τελευταῖα μελετήματα τοῦ βιβλίου: τὸ ἓνα παρουσιάζει τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀριστοτέλη μὲ σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια ἀνυπέρβλητη καὶ συνάμα τοποθετεῖ τὸν Ἀριστοτέλη στὸ χῶρο τῆς προοπτικῆς τῆς σκέψης μὲ εὐσύνοπτη θεώρηση, τὸ ἄλλο ἐκθέτει τὴ ζωὴ καὶ τὴ φιλοσοφικὴ παρουσία τοῦ Ἐπικτήτου καὶ κρίνει τὴν ἀξιοθεωρία καὶ ἠθικὴ του. Καὶ τὰ δυὸ, ὅπως ἄλλωστε ὅλα τὰ μελετήματα τοῦ Κ. Δεσποτόπουλου, εἶναι κείμενα μύησης στὸ φιλοσοφικὸ στοχασμὸ καὶ πλουτισμοῦ τοῦ κριτικοῦ πνεύματος.

ἈΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Κ. Δεσποτόπουλος, *Μελετήματα Πολιτικῆς Φιλοσοφίας*, Ἀθήνα, Παπαζήσης 1978³, 216 σελ.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν εἶναι συστηματικὴ μελέτη πολιτικῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ σειρά μελετημάτων —ἤδη δημοσιευμένων ἄλλου— μὲ συνεκτικὸ δεσμὸ τὴν ιδέα ὅτι ἡ Φιλοσοφία καὶ ἡ Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας συμβάλλουν στὴ διασάφηση τῶν πολιτικῶν φαινομένων.

Στὸ πρῶτο μελέτημα (*Ἡ Πολιτικὴ Φιλοσοφία*, 11-26) ὑπάρχει μιὰ χαρακτηριστικὴ ἐνσταση στὴν ἄποψη γιὰ τὴν ἰδιοσυστασία καὶ τὴν αὐτονομία τῆς πολιτικῆς: *Ἡ γνώμη αὕτη . . . προβλήθηκε μὲ τὸ βιβλίο τοῦ Maccia-velli Il principe . . . ἐπάγεται συρρίκνωση τῆς ἔννοιας τῆς πολιτικῆς σὲ μιὰ ταπεινὰ πρακτικὴ ἐξουσιολογία, μὲ θέμα τὴν ἀπόκτηση ἀπλῶς καὶ τὴ διατήρηση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, σὰν νὰ εἶναι ἡ κατοχὴ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας αὐταξία καὶ αὐτοσκοπὸς* (18). *Ἡθικὴ εἶναι ἡ πολιτικὴ στὶς ὑπατες φάσεις τῆς καὶ στὴν ἀκεραιωμένη προβληματικῇ τῆς* (20).

Πολιτεία, Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας τῆς πολιτείας, ἔννοια καὶ σχέση τῆς Πολιτικῆς μὲ τὴν Ἡθικὴ, ἡ ἐποχὴ μας καὶ ἡ φιλοσοφία τῆς πολιτείας συναρθρώνουν τὴ θεματικὴ τοῦ πρώτου κεφαλαίου. Ὁ ἠθικὸς προσανατολισμὸς εἶναι ὁλοφάνερος στὰ παραθέματα πού προηγήθηκαν.

Τὸ δεύτερο μελέτημα (*Ὁ Πλάτων καὶ ἡ Πολιτεία*, 27-44) περιέχει ἀναφορὲς στὴ ζωὴ τοῦ Πλάτωνος, στὴ σχέση του μὲ τὴν πολιτικὴ καὶ στὴν πολιτικὴ του θεωρία. Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ εἶναι ἄρνηση τῆς θεώρησης τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας ὡς ὁλοκληρωτικῆς σκέψης καὶ τῆς πλατωνικῆς πολιτείας ὡς οὐτοπίας. Ἔτσι ἔχομε καὶ στὴν ἐλληνικὴ βιβλιογραφία —πρὶν μάλιστα ἀπὸ τὴν ξένη— μιὰ κριτικὰ θεμελιωμένη ἀνασκευὴ τῆς ἀβασάνιστης καὶ ἀναχρονικῆς «οὐτοπιστικῆς» ἐρμηνείας¹.

Τὴν πολιτικὴ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος χαρακτηρίζει ὁ Κ. Δεσποτόπουλος *προμηθεϊκῇ*, σ' ἀντίθεση μὲ τὴν *ἐπιμηθεϊκῇ* τοῦ Ἑγέλου (σ. 40), καὶ ὑποστηρίζει τὴν ιδέα τῆς ὑπαρξῆς ἐσωτερικοῦ δεσμοῦ ποὺ ἐνώνει τὴ Φιλοσοφία καὶ τὴν Πολιτικὴ γιὰ μιὰ λύση τοῦ πολιτικοκοινωνικοῦ προβλήματος: *Ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος εἶναι ὄχι ἀπλῶς ὑπερβατικὴ, ἀλλὰ προπάντων ἐνδοκοσμικὴ, προσανατολισμένη αὐστηρὰ στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς αὐτὸς ὑπάρχει μὲ νήματα μύρια δεμένους στὴν κοινωνία* (43).

Τὰ ἠθικὰ συναισθήματα καὶ τὸ πολιτικὸ πρόβλημα κατὰ Πλάτωνα (45-49) εἶναι μελέτη τῆς δίκης, τῆς αἰδοῦς καὶ τῶν μετατροπῶν τους στὴν πλατωνικὴ σκέψη. Ἐδῶ σωστὰ ἐρμηνεύεται, μὲ τὴν ιδέα τῆς κοινωνιοπλαστικῆς ἀποστολῆς δυὸ συναισθημάτων, ἡ σχέση τῆς φιλίας ὡς συνέπειας τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς δίκης στὸ μῦθο τοῦ Πρωταγόρα καὶ ἀντικρούεται ὁ Porper (*The Open Society and its Enemies*). ὁ συγγραφεὺς ἐκθέτει καὶ τὴν ἀρνητικὴ πολιτειολογία τοῦ Πλάτωνος καὶ ἐπιμένει στὴ θεώρηση τῆς τυραννίδας καὶ ἐνὸς ἐνδεχόμενου πραξικοπήματος τῶν φυλάκων.

Ὅτι ὁ Πλάτων δὲν θεωρεῖ αὐταξία τὴν ἐπανάσταση ἀλλὰ τὴν ἐξετάζει ὡς θέμα τῆς θεωρίας του, εἶναι πόρισμα τῆς μελέτης *Περὶ ἐπαναστάσεως στὸν Πλάτωνα* (59-73): *Ἡ ἐπανάσταση ὑπάγεται λογικῶς, δηλαδὴ πραξιοποιοῦν καὶ στὴν πολιτικὴ δράση, ὄχι ὅμως στὸν ἀξιολογικὸ προσανατολισμὸ τῆς, ἀλλὰ μᾶλλον στὴ μέθοδό τῆς. Τὸ μελέτημα περιέχει τρεῖς σημαντικὲς ἀναφορὲς: α) στὴν ἐκκαθάριση τῆς κοινωνίας (Ζ' βιβλίον *Πολιτείας*), β) στὴν ιδέα τῆς ὑπερνίκησης τῆς πάλης τῶν τάξεων — προϋπόθεσης τῆς κοινωνικῆς σωτηρίας, καὶ γ) στὸν ὑπερβατικὸ χαρακτήρα τῆς ἐμπνευστικῆς πηγῆς τῆς μετεπαναστατικῆς ἀνοικοδόμησης: δίκαιον, καλόν, σῶφρον καὶ «πάντα τὰ τοιαῦτα» εἶναι ἀναγκαῖα στὴν κατασκευὴ τῆς «ἀρίστης» πόλεως.*

Στὸ μελέτημα *Κοινωνία καὶ Πολιτικὴ* ἡ θεματικὴ εἶναι καὶ κατάδειξη τῆς ἀμφοτερόπλευρης μορφοποιητικῆς σχέσης ἀνθρώπου καὶ κοινωνίας. Ἡ κοινωνία, ἡ ἱστορία, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ σημασία τῆς πολιτικῆς ὡς ὁλοκληρώματος τῆς Ἠθικῆς συναρθρώνουν τὸ κεφάλαιο αὐτὸ ποὺ περιέχει συχνὰ ὀρισμοὺς ἰδιαίτερα ἐπιτυχεῖς: *Ἱστορία εἶναι τὸ φαντασμαγορικὸ σύνολο ἀναρίθμητων πράξεων καὶ βιώσεων καὶ σὲ τεράστια μεταξύ τους διαπλοκή, τοῦ συνόλου τῶν ἀνθρώπων* (76). *Πολιτισμὸς εἶναι τὸ ἐκθαμβωτικὸ σύνολο τῶν ἀξιῶν, ποὺ ἀποκαλύφθηκαν ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων, στὸ ἀναρίθμητο διάπλεγμα πράξεων καὶ βιώσεων τὸ ἀποτελεστικὸ τῆς ἱστορίας, καὶ δεσμεύτηκαν ταυτόχρονα μὲ κάποια μορφή, ὥστε νὰ*

1. Βλ. καὶ Henri Joly, *Le Renversement platonicien. Logos, Épistémè, Polis*, Vrin 1974, 323 ἐπ. Τὸ θέμα μὲ ἀπασχόλησε καὶ στὴν Ἀνακοίνωση γιὰ τὸ Ἀριστοτελικὸ Συνέδριο τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς (24-26 Αὐγούστου 1978): *Διασυνδέσεις τῆς ἐνότητος πολιτεία-σωτηρία στὸν Ἀριστοτέλη*.

νὰ γίνονιν καὶ νὰ μείνονιν λειτουργικὰ στοιχεῖα τῆς κοινωνίας, καὶ ἀντίστοιχα δυνάμεις διαπλαστικῆς τῆς ἱστορίας (77). Καὶ ἡ κυκλικὴ ὄραση τοῦ συγγραφέα μ' ἐπιτυχία δείχνεται σὲ ἐκφράσεις γιὰ τὴν Ἱστορία—διάχυτη ἀπὸ τὸ νάμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ κατάμεστη ἀπὸ ἀθλιότητα—τὴν κοινωνία τὴν πολυδαίδαλη καὶ πολυδύναμη κλπ. Τὸ μεγάλο αἶτημα εἶναι ἡ οἰκουμενικὴ ἀκεραΐωση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, μάλιστα καὶ μὲ δημοκρατικὴ ἐδραΐωσή της (82). Ὁ ἠθικὸς τροπισμὸς τῆς πολιτικῆς σκέψης εἶναι πλατωνικο-αριστοτελικός—τὴν κατακλείδα ἄλλωστε τοῦ μελετήματος συνιστοῦν ἄμεσες ἀναφορὲς στοὺς δυὸ φιλοσόφους.

Ἡ Ἀποστολὴ τῆς Πολιτείας (84-93) εἶναι θεώρηση τῆς πολιτείας ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῶν ἀξιών καὶ τῆς ἐλευθερίας: ἡ ἐλευθερία γίνεται καὶ ἐκδηλώνεται στὴν κοινωνία· ἡ κοινωνία εἶναι ἀνάγκη νὰ διαμορφώνεται ἔτσι ὥστε νὰ ὑπηρετῇ θετικὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὶς ἀξίες.

Στὸ μελέτημα Ἡ ἔννοια τοῦ κράτους δικαίου (93-116) ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται στὴν ὀριογράφηση τῆς ἱστορικῆς παρουσίας τῆς ἔννοιας καὶ βασικὰ ὑποστηρίζει τὴν τοποθέτηση τῆς πρώτης περιόδου τῆς παρουσίας τῆς στὴν ἀρχαία ἐποχὴ (ἀπὸ τὴ ρήτρα Λυκούργου, τὴ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος καὶ τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους ὡς τὸν Ἀριστοτέλη). Στὴ συνέχεια διερευνᾷ καὶ ἀντιδιαστέλλει τοὺς ὅρους νομοκρατία-δικαιοκρατία, κράτος δικαίου-ἀστυνομικὸ κράτος (στρατός, διοικητικὰ ὄργανα, νομοθεσία, πολιτικὴ ἐλευθερία, προσωπικὴ ἐλευθερία). Ξεχωρίζω τὸ παράδειγμα ἠθικο-πολιτικῆς παρεκτροπῆς (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης) στὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτη πού ἀφορᾷ τὴν ἰδιοκτησίαν. Απαρβιάστη ἔτσι καὶ ἀπεριόριστη καθιερώθηκε ἡ ἰδιοκτησία καὶ μὲ τὴν περίελαμψη αὐτῇ νομικῇ στερέωσὶς τῆς ὑπῆρξε τὸ κύριο θεσμικὸ βᾶθος τοῦ ἀποχαλινωμένου καπιταλισμοῦ καὶ ἡ θεσμικὴ ὑποδομὴ τῆς λαϊκῆς ἀθλιότητος (113). Πολλὰ θέματα τῆς μελέτης εἶναι συναφῆ μὲ τὴν προβληματικὴ τοῦ ἔργου τοῦ Κ. Δεσποτόπουλου *Études sur la liberté*, πού παρουσίασα στὴ «Φιλοσοφία» 5-6 (1975-76) 468-473².

Ἡ κοινωνικοπολιτικὴ προοπτικὴ τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότητος (117-131) εἶναι τὸ μελέτημα πού ἀναδείχνει καὶ πάλι τὸν Κ. Δεσποτόπουλο κληρονόμο τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη ὡς φιλοσόφων πού κατάγγειλαν τὴν ἠθικὰ νοσηρὴ κοινωνία καὶ δίδαξαν τὴ σύζευξιν Ἠθικῆς καὶ Πολιτικῆς. Κοινωνία, τὸ πολυδιάστατο ἐργαστήρι, ὅπου ἀναπτύσσεται ἡ δημιουργικὴ δράσις τῶν ἀνθρώπων, ...εὐρύτατη δεξαμενὴ τοῦ πολιτισμοῦ (117). Τὸ μελέτημα αὐτὸ εἶναι καὶ ἀπὸ ἄλλη ἄποψη ἀποκαλυπτικὸ γιὰ τὸ συγγραφέα: Ὁ Κ. Δεσποτόπουλος εἶναι ὠραιολόγος, γλωσσοπλάστης, πάντα ὅμως γιὰ νὰ ἀποδώσῃ νοήματα κι ὄχι νὰ ἐντυπωσιάσῃ, εἶναι ἐπιγραμματικὸς στὸ ὕφος καὶ συνδιανοητὴς στὸ στοχασμό. Σ' ὅλα τὰ θέματα, κάθε φορὰ πού τὸ ἀντικείμενό του σχετίζεται μὲ τὴν ἀνθρώπινη συμπεριφορά, τὸ σωκρατικὸ «πρᾶγμα»³ δείχνει τὶς δυὸ ὁψεις τοῦ Ἰανοῦ. Γιὰ τὸν

2. Στὴν τρίτη ἐκδοσὴ τῶν *Μελετημάτων*, πού ἐγινε τελευταῖα (1978), ὑπάρχει ἓνα νέο κεφάλαιο μὲ τίτλο «Ἐλευθερία καὶ Δίκαιο», πού ἐπίσης πολλὰς θέσεις του περιέχονται στὸ ἔργο *Études sur la liberté*.

3. Βλ. καὶ τὴ μελέτη μου *Ἡ γνώσις ὡς πρᾶγμα τοῦ ὑποκειμένου καὶ ἡ Φιλοσοφία*, «Φιλοσοφία» 7 (1977).

Δεσποτόπουλο ή κοινωνία είναι τὸ θέατρο, ὅπου παίζεται ἡ τραγωδία τῆς ἀνθρωπότητας· γι' αὐτὸ ἡ συμβολὴ τῆς ἐλευθερίας στὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει παράλληλα μὲ τὴ συμβολὴ τῆς κοινωνίας, ὅπως συνυπάρχουν στὴ φύση ἡ προσφορὰ τῆς φύσης καὶ ἡ ἐπίδραση τῆς πολιτικῆς κοινωνίας. Βασικὴ εἶναι ἡ ἰδέα νὰ χειρισθῇ τὶς τύχες τῆς ἀνθρωπότητας ἡ ἀληθινὴ πολιτικὴ (ἰδέα ποὺ σπονδυλώνει καὶ τὸ μελέτημα *Στοχασμοὶ γιὰ τὴ συμβολὴ τῆς τεχνικῆς στὴν ἱστορία* στὸ ἔργο τοῦ Κ. Δεσποτόπουλου *Μελετήματα Φιλοσοφίας*). Ἐδῶ ἐξ ἄλλου ἀπαντᾷ καὶ ἡ ἄποψη μιᾶς οἰκουμενικῆς πολιτικῆς κοινωνίας, προσφιλὲς θέμα καὶ τοῦ βιβλίου *Études sur la liberté*, τὸ αἶτημα τῆς ὁποίας συνδέεται μὲ τὴν ὑπαρξὴ πανανθρώπινων προβλημάτων.

Ἡ οἰκουμενικὴ λύση τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος προϋποθέτει δημιουργία ἠθικῆς ἀτμόσφαιρας οἰκογενειακῆς σχεδὸν ἀλληλεγγύης. Ἀπὸ ἰδεολογικὴ σκοπιὰ τὸ πολιτικὸ ἰδανικὸ ποὺ καταφάσκεται θέτει μὲ κριτικὴ ματιὰ στὸ προσκῆνιο τὸ σοσιαλισμὸ, ποὺ κατορθώνει τὴν ἐκλογίκευση καὶ τὴν ἐξηθίκευση τῆς οἰκονομίας, συμβάλλει καίρια καὶ εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ νὰ συλληφθοῦν μὲ διαύγεια μέγα μέρος ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα προβλήματα καὶ ν' ἀντιμετωπισθοῦν γνήσια καὶ ἀποδοτικά... Ἡ ἀληθινὴ πάντως πολιτικὴ ὑπέχει τὸ χρέος νὰ διαλύσει τὸ ἰδεολογικὸ ἀπόβαρο τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότητας, ποὺ ἔχει σωρευθῇ γύρω ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ σοσιαλισμὸ (126).

Στὸ μελέτημα *Ὁ Μονοδιάστατος Ἄνθρωπος* τοῦ Μαρκοῦζε (122-150) ὁ Κ. Δεσποτόπουλος ἀντιμετωπίζει ἀμέσως θέσεις καὶ προτάσεις τοῦ Μαρκοῦζε καὶ δείχνει κριτικὰ τὴ δυνατότητα ἀνατροπῆς, τὴν ὑπερβολή, ἀσάφεια ἢ μονομέρειά τους. Συναμα δίνει ὁρισμὸ τῆς τεχνικῆς ὡς πραξιολογικοῦ συστήματος ὑποστασιομένου στὴ συγκρότηση τῶν ἐργαλείων καὶ τῶν μηχανῶν καὶ στὴν περιγραφὴ τῶν δυνατῶν χρήσεων τους καὶ τῆς μεθόδου τῶν χρήσεων αὐτῶν. Σχετικὰ μὲ τὴ σημασία τῆς τεχνικῆς στὴν ἄρθρωση τῆς κοινωνίας πολὺ σωστὰ παρατηρεῖ ὁ Δεσποτόπουλος, ὅτι πρέπει νὰ ἐξετάζεται ὄχι ὡς σύνολο ἀλλὰ ὡς πρὸς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς (παραγωγῆ, ὅπλισμός, συγκοινωνία). Στὸ μελέτημα δείχνεται καὶ ἡ ἀπὸ μέρους τοῦ Μαρκοῦζε παρασιώπηση τῆς πλατωνικῆς προέλευσης τῆς διάκρισης γνήσιων καὶ ψεύτικων ἀναγκῶν καὶ καταγγέλλεται ἡ σύγχυση τεχνικῆς καὶ πολιτικῆς. Στὸ ἔργο *Φιλοσοφία τοῦ Δικαίου* (1954) ἔχει κιόλας ἐπεξεργαστεῖ ὁ Κ. Δεσποτόπουλος τὸ θέμα τῆς ἐνταξης στὸ ἴδιο πραξιολογικὸ πεδίο τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς Ἠθικῆς (καὶ ἔτσι καὶ τῆς Πολιτικῆς, τὴν ὁποία ὁ συγγραφέας θεωρεῖ παρέκταμα τῆς Ἠθικῆς). Ἀπὸ τὴν κριτικὴ γιὰ τὴ σκέψη τοῦ Μαρκοῦζε γίνεται τὸ πέρασμα στὴν κριτικὴ διερεύνηση τῆς τεχνικῆς, ποὺ ὀρίζεται ὡς σύνολο *πραξιολογικῶν προβάσεων*, ποὺ ἡ κάθε μιὰ τους συνθεμένη ἀπὸ φάσεις *δυνατολογίας* καὶ *δεοντολογίας*, ἔχει ἀρχικὰ ὑποκινηθῇ ἀπὸ ἠθικὴ ὁρμὴ καὶ ἔπειτα ἀποκοπῇ ἀπὸ αὐτὴν (145).

Ὁ συγγραφέας καταγγέλλει τὴν αὐταπάτη τοῦ οὐτοπικοῦ ἀναρχισμοῦ τοῦ Μαρκοῦζε, δηλαδὴ τὴν ταύτιση τῆς διοίκησης μὲ τὴν καταδυνάστευση καὶ δείχνει τὴν ἀδυνατότητα καθολικοῦ αὐτοκαθορισμοῦ γιὰ ἀντικειμενικοὺς λόγους (ὑπαρξὴ παιδιῶν, συνδιανόηση ἀναγκῶν καὶ κινδύνων). Θετικὰ πάντως στοιχεῖα στὴ σκέψη τοῦ Μαρκοῦζε θεωρεῖ ὁ Κ. Δεσποτόπουλος τὴν προειδοποίησιν γιὰ τὶς ἀπάνθρωπες τάσεις τῆς προχωρημένης βιομηχανικῆς κοινωνίας καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸ τοῦ φιλοσόφου.

Τῇ σημασίᾳ τοῦ διαλόγου καὶ τῆς διαλεκτικῆς, μὲ πηγὲς τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Χέγγελ, δείχνει ὁ Κ. Δεσποτόπουλος στὸ μελέτημα *Ὁ Πόλεμος κατὰ Πλάτωνα καὶ Χέγγελ* (151-159), μὲ τὸ ὁποῖο κλείνει τὸ βιβλίο τῶν φιλοσοφικῶν μελετημάτων. Τὸ πρόβλημα τοῦ πολέμου ὡς παράδειγμα ἐφαρμογῆς τῶν μεθόδων —στοὺς πλατωνικοὺς *Νόμους* καὶ στὸ ἔργο τοῦ Χέγγελ *Grundlinien der Philosophie des Rechts*— χρησιμεύει στὸ νὰ ἀποδειχθῇ ἡ εὐρύτητα δυνατοτήτων ποὺ δίνει ὁ πλατωνικὸς διάλογος καὶ ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ ἠθικὸ πάθος τῆς πλατωνικῆς σκέψης καὶ τὸ ἱστορικὰ προσδιορισμένο ἐγελιανὸ πνεῦμα· μ' ἄλλα λόγια ἡ ἀντιδιαστολὴ προμηθεϊκῆς φιλοσοφίας καὶ ἐπιμηθεϊκῆς σκέψης. Ἔτσι μὲ τεκμηριωμένες θέσεις φανερῶνεται ἀκόμη μιὰ φορὰ τὸ ἠθικὸ βεληνεκὲς τῆς κριτικῆς σκέψης τοῦ Κ. Δεσποτόπουλου καὶ ἡ ὑπεύθυνή της ἀνάληψη τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας.

Ἀθῆναι

Ἄννα Κελεσίδου-Γαλανοῦ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

